
L'aportació de Pallach

a la història de l'educació catalana

SALOMÓ MARQUÈS I SUREDA

A JOAN PUIGBERT

L'ANY 1916 EL MESTRE GIRONÍ Miquel Santaló afirmava categòricament: *El dia que surti a la llum pública una història del moviment pedagògic espanyol, sobre allò que ha fet el Magisteri pel seu compte i raó, autòmicament en certa manera, mogut tan solament per un afany de perfecció, tenim la seguretat que hom assenyalarà en primer lloc els mestres gironins si es fa justícia merescuda.*(1) Aquesta afirmació d'un dels protagonistes de la renovació del magisteri públic gironí la confirmarà, mitja centúria més tard, Pere Vergés, un dels capdavanters de la renovació pedagògica catalana, amb aquestes paraules: *Potser algun dia s'estudiarà com cal l'aportació de les comarques gironines al desenvolupament de la pedagogia catalana. Han ofert al país grapat de mestres excel·lents, molts dels quals eren autodidactes de la pedagogia, de la metodologia, de l'educació en el sentit més general i que sense mitjans materials i sense suport de cap mena saberen crear els seus propis mètodes de treball.*(2)

A final de la mateixa dècada dels setanta Alexandre Galí, en l'extensa obra sobre la història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya durant el primer terç del segle vint, parlant de l'aportació dels mestres oficials, manifesta que hi ha una aristocràcia de mestres públics i diu: *Els que s'emportaven la palma eren els de les terres gironines. Perquè així com a començament de segle Barcelona no exercia una atracció prou forta per a desarrelar i agavellar els bons mestres, tampoc no era el centre de la vida magisterial de Catalunya.*(3)

Doncs bé, Josep Pallach va ser qui va estudiar aquesta aristocràcia de mestres i qui la va donar a conèixer. En la seva tesi doctoral va estudiar a fons els mestres públics gironins de començament de segle i una vegada defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona la va publicar amb un títol diferent per raons editorials: *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya (1901-1908)*(4). En la historiografia educativa catalana la publicació de la tesi de Pallach marca un punt d'inflexió perquè demostra la importància del magisteri públic i, més concretament, del magisteri rural, del magisteri que treballava en viles i poblacions de les comarques gironines.

Aquesta és la contribució més important de Pallach a la història de l'educació catalana, ja que fa conèixer en profunditat l'obra del magisteri públic gironí i la seva tasca renovadora. La publicació del llibre de Pallach estimularà l'estudi de l'obra del magisteri públic en altres ciutats i províncies catalanes i desvetllarà l'interès per l'obra del magisteri públic. Aquesta és la primera aportació de Pallach que presento sota l'epígraf de «L'obra dels mestres públics gironins segons Pallach».

A més, hem de tenir present les diferents aportacions escrites que va fer en l'àmbit de la política educativa del moment, quan s'acabava de publicar la Llei General d'Educació de l'any 1970. Pallach la valorava i criticava, a partir d'una determinada visió política –socialista i catalana– i des de la seva formació professional i humanista consolidada en l'àmbit universitari francès, molt més àmplia, profunda i oberta que la de l'Espanya franquista.

Fa uns 25 anys que Pallach va fer aquelles aportacions i encara que per ell no tenien una dimensió històrica, sí que l'han adquirida amb el pas del temps. És per això que les presento en un segon apartat titulat «A propòsit de la Llei General d'Educació del 1970».

Finalment, en un tercer apartat, apunto algunes reflexions en el camp de la historiografia educativa catalana que suscita la lectura de l'obra de Pallach.

L'obra dels mestres públics gironins segons Pallach

Pallach en la seva investigació es proposa explicar, a partir de la consulta de les fonts documentals escrites disponibles, el que va ser l'ensenyament públic primari a la província de Girona a començament del segle XX; vol demostrar que l'aportació dels mestres públics gironins és fonamental en la renovació pedagògica i que els mestres gironins són a l'inici d'aquesta renovació. Una renovació que comprendrà dos àmbits concrets ja que es tracta de mestres que, en paraules del mateix Pallach, *varen dedicar la seva vida a aconseguir un «status» digne per al professorat primari, i a aprofundir i millorar la seva tasca educativa, unint ràpidament els seus afanys als dels seus companys de Catalunya i de la resta d'Espanya* (pàg. 13).

La realitat escolar d'aquells moments és d'allò més depriment: una escolarització de curta durada i irregular; un alt índex de desescolarització; un magisteri desanimat i mal pagat que viu en la pròpia pell la dita popular «passar més gana que un mestre d'escola»; uns edificis humits, foscos i ruïnosa; les cases dels mestres en males condicions; uns ensenyaments poc estimulants, amb càstigs físics, etc. Només cal llegir les descripcions que fan de l'escola d'aquesta època alguns dels nostres escriptors i polítics com Josep Pla, Claudi Ametlla, Agustí Calver «Gaziel», etc. per adonar-nos de la lamentable situació de l'ensenyament públic al nostre país. Situació que confirmen amb escreix els informes de la Inspecció d'Ensenyament. És en aquest marc desolador que sobresurt l'obra d'un sector del magisteri públic gironí.

La seva recerca, encara que se centri en el magisteri gironí, no és localista. Si es proposa l'estudi de l'obra renovadora dels mestres gironins, fins aquell moment molt poc coneguts, és amb el convenciment d'aportar *algun material a la història de l'ensenyament públic de tot Espanya i contribuir a omplir alguns dels indubtables buits* (pàg. 34). Estudia la problemàtica del magisteri públic gironí que, al cap i a la fi, era la mateixa que tenia el magisteri de tot l'Estat. Les dificultats i les preocupacions són semblants. No ho és la resposta que s'hi dóna. Pallach explica a bastament que el magisteri gironí es mobilitza per buscar solucions i que ho fa a partir de la seva pròpia iniciativa. Exigeix, reivindica i denuncia i al mateix temps actua. No espera solucions des de dalt sinó que s'autoorganitza per solucionar la seva pròpia formació amb una dedicació i entusiasme inèdits fins aquell moment.

Per altra banda, encara que la recerca es limita a la primera dècada del segle XX, Pallach estableix les connexions adients per entroncar amb el passat i el futur. Això es veu de manera especial quan tracta el tema de la

Martí Sans, Marta Ros, Salomó Marquès i Jaume Sarramona en un homenatge a Pallach, al CEIP de Figueres, l'any 1997.

llengua en l'ensenyament i fa veure com els anhels del magisteri gironí enllacen amb el que, ja el segle XVIII, havia escrit Baldiri Reixac des d'Ollers i, també, com aquests anhels i criteris estan defensats en documents d'organismes internacionals, com el de la UNESCO de l'any 1954, sobre l'ús de les llengües vernacles a les escoles.

Pallach coneix bé què pensa i què fa el magisteri gironí perquè investiga a fons en les revistes professionals de l'època: *el Defensor del Magisterio, El Defensor* i *el Magisterio Gerundense*. Això li permet de conèixer amb noms i cognoms l'obra renovadora dels mestres i de les mestres així com en quines poblacions gironines es porta a terme aquesta renovació. Al mateix temps consulta la documentació oficial, el *Diario de las Cortes*, i d'aquesta manera coneix la voluntat del legislador i pot veure fins a quin punt aquestes lleis es compleixen. El que l'interessa saber és *l'aplicació –o no-aplicació– dels decrets, l'essencial era assistir a l'encarnació de les decisions governamentals en realitats escolars i en la vida quotidiana del Magisteri* (pàg. 14).

Fa veure com el magisteri dels pobles rurals de l'Alt Empordà és el motor de la renovació pedagògica a començament del segle XX. Una renovació que abraça tant la seva pròpia formació (amb iniciatives autogestionades com les «Converses Pedagògiques» i la «Normal d'Estiu» de l'any 1903 que, de fet, podem considerar com la primera Escola d'Estiu de Catalunya), com el camp de la seva dignificació professional i social.

En el llibre exposa els ideals del magisteri públic que es poden resumir en la frase: *Refer l'escola, refer l'home, refer el país*. Posa de relleu el convenciment que el magisteri públic té de la seva dimensió social i la queixa per l'abandonament en què els té l'Administració. Es tracta d'homes i de dones que volen ser bons professionals i que

EL CEIP JOSEP PALLACH DE FIGUERES

El Col·legi Públic Josep Pallach, de Figueres, va dur a terme durant el curs 1996-97 el seu particular homenatge a l'home al qual va ser dedicat ara fa més d'una dècada. Tots els cursos i nivells de l'escola van realitzar treballs adequats a la seva edat entorn de la figura de Josep Pallach per tal d'apropar-los a la seva personalitat i a la seva obra. Alguns d'ells van quedar reflectits en la Revista Escolar que van editar el juny del 97 i en les parets de l'escola.

Per altra banda, el 10 de gener, amb motiu dels 20 anys de la seva mort, es va organitzar també una Taula rodona, «Com recordem Josep Pallach, pedagog», amb la participació dels professors i excompanys Martí Sans, Marta Ros, Jaume Sarramona i Salomó Marquès.

La seva directora, Rosa Maria Salellas, explica els conflictes que va provocar la decisió de donar el nom de Pallach al col·legi que havia iniciat la seva trajectòria l'any 1983 a les dependències de "les Franceses", que era com es coneixia l'edifici que havia estat de les monges dominiques. Quan des de l'escola es va proposar aquest nom, pensant en el pedagog més que en el polític, alguns sectors figuerencs ideològicament contraris a Pallach s'hi van oposar. Fet i fet, el reconeixement institucional del nom no va ser un fet fins al gener de 1986.

Ara ningú no ho discuteix. Ell defensava una escola pluralista, democràtica i catalana, i aquests són també els principis que defineixen el nostre projecte educatiu, conclou Salellas.

senten la necessitat de la formació continuada i l'intercanvi amb els altres companys i companyes de feina. Es tracta de persones a les quals el contacte directe amb l'alumnat els fa replantejar la seva feina i preguntar-se públicament quina és la funció del magisteri: instruir o educar? Una qüestió que a final de segle continua essent pertinent que es plantegin els estudiants dels estudis de magisteri i els mateixos mestres.

Pallach mostra les activitats que es fan en diferents escoles públiques; activitats que estan en la línia del naixent moviment de renovació pedagògica conegut amb el nom d'Escola Activa o Escola Nova i que alguns d'aquests mestres coneixen a través de la lectura de revistes estrangeres. És estimulante veure la simultaneïtat entre les experiències d'aquests mestres públics i algunes de les publicacions de la revista *Archives de Psychologie* fundada pel psicòleg suís Edouard Claparède aquells mateixos anys. El museu escolar que proposa el mestre Joan Delclós; les excursions col·lectives organitzades pels mestres Francesc Navés de Sant Pere Pescador, Silvestre Santaló de Camallera, Carmel Isern de Garrigàs i Llorenç Jou i Olió de Llançà; els treballs manuals que fomenta el mestre

Esteve Carles de Cassà de la Selva; el foment del joc lliure i espontani preconitzat per la mestra Maria Gironella, etc. són exemples que demostren aquesta renovació.

Una renovació que va força més enllà de les activitats diàries de l'escola i que té una dimensió qualitativa i transformadora molt seriosa perquè són mestres que també debaten sobre els llibres escolars, sobre el tema de la coeducació, sobre nous continguts curriculars, sobre la necessitat de graduar les escoles, sobre les colònies escolars, sobre els exàmens, sobre la seva pròpia formació, sobre la relació amb els pares i la família, sobre l'ensenyament de les persones adultes, etc. De fet qüestionen a fons la concepció global d'ensenyament. El volen de qualitat amb l'aplicació de les noves propostes metodològiques emergents als països veïns i en alguns sectors regeneracionistes de l'Estat espanyol; i el volen públic, no pensen en escoles privades elitistes ni molt menys en les escoles congregacionistes, la seva preocupació és l'ensenyament establert obligatòriament en totes les poblacions del país. Cal dir que no sempre hi ha acord entre ells. La confrontació i la polèmica serveixen per aclarir i aprofundir en el debat i enriquir-lo.

A partir de la publicació de la seva tesi queda públicament establert que ja no es pot parlar de renovació pedagògica catalana fent referència només a la ciutat de Barcelona, confonent massa sovint Barcelona amb Catalunya, ni referint-se només a les iniciatives privades, que hi són i que són valuoses, sinó que s'han de tenir en compte les aportacions d'un sector dinàmic del magisteri públic, menystingut per l'Administració i pels estudiosos fins aquells moments. Es tracta de mestres, homes i dones, que fan un esforç colossal per millorar l'escola, tant des del punt de vista dels continguts i de la metodologia com per millorar les condicions formatives, socials i econòmiques del propi col·lectiu, amb el convenciment que la regeneració del país passa necessàriament per la transformació i millora de l'escola pública. Aquesta és la principal aportació de Pallach en l'àmbit de la historiografia educativa catalana. Però no és l'única.

A propòsit de la Llei General d'Educació del 1970

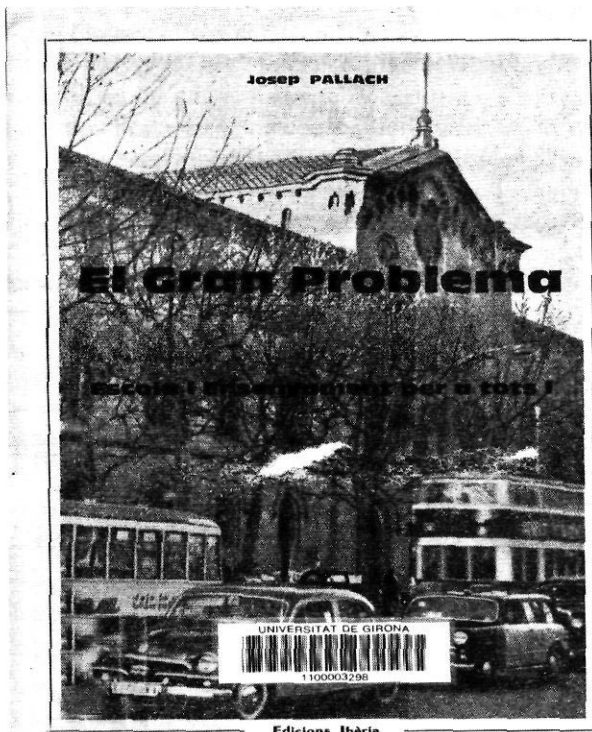
Ara, després de més de vint anys de la seva mort, alguns dels seus escrits també poden incorporar-se al camp de la historiografia educativa; es tracta dels que fan referència a la política educativa del moment, sobretot dels comentaris i dels judicis sobre la Llei General d'Educació que l'any 1970 va promulgar el govern franquista en un intent d'acostar-se a Europa. Aquells textos tenen més de 25 anys i ara ja formen part de la nostra història educativa. Són documents que fan una aportació diferent a la de la tesi doctoral perquè no són estudis en profunditat sinó que es tracta de preses de posició públiques i de propostes que reflecteixen el pensament d'un sector del socialisme català pel que fa al tema escolar en el darrer franquisme. Són escrits que ja formen part de la nostra història educativa i que també s'han d'explicar en història de l'educació.

Llegits amb la perspectiva dels anys es veu clar el nexa existent entre el seu discurs i el seu discurs polític. La defensa que fa d'un determinat tipus d'educació i d'escola, de qualitat, amb mestres ben preparats, amb ensenyament actiu, etc. que ell havia conegut i experimentat a França, té molt a veure amb el seu plantejament polític de societat i en la importància de la formació continuada per a arribar a una ciutadania formada, conscient, educada, amb criteri, crítica, etc.

Entre aquests escrits destaco l'epíleg al llibre *Instituts pilot i reforma de l'ensenyament mitjà*(5) on analitza la nova llei espanyola d'educació i l'aplicació de la reforma pedagògica; i que, de fet, és una primera valoració de la Llei General d'Educació de l'any 1970. Curiosament en aquest epíleg discrepa del que Octavi Fullat ha escrit a la revista *Presència* sobre la llei. Pallach i Fullat coincideixen en el Departament de Pedagogia de la recentment creada Universitat Autònoma de Barcelona i seran, juntament amb d'altres professors universitaris, membres fundadors del Consell Català d'Ensenyament, una alternativa política a l'associació Rosa Sensat, de la qual discrepaven per la seva orientació ideològica.

Les pàgines de l'epíleg són plenes de contingut politicoeducatiu (en Pallach sempre és molt difícil separar el polític del pedagog i viceversa) i hi deixa ben clar que la reforma escolar, si vol reeixir, ha de contribuir a les transformacions polítiques, socials i econòmiques. Encara que fa una valoració positiva de la nova llei —no costa gaire venint d'on veníem!, manifesta que la voluntat transformadora que es manifestava en el Llibre Blanc ja no apareix tan clara en la Llei. Al mateix temps aborda les qüestions de fons que té plantejat l'ensenyament a casa nostra com són la gratuïtat i l'obligatorietat de l'educació general bàsica que afecta els nois i noies fins als 14 anys. També parla de l'aplicació dels mètodes preconitzats en aquesta nova llei d'educació: mètodes actius, treball d'equip, ensenyament individualitzat, coneixement de l'infant, desenvolupament d'activitats socials, etc. així com de l'exigència de democratització de l'ensenyament i de treballar per aconseguir la igualtat d'oportunitat.

Planteja qüestions que van constituir el moll de l'os del debat educatiu en aquells temps i que, en força casos, considero que continuen obertes ja que, al cap i a la fi, són fruit d'opcions polítiques. Parla de la necessitat de temps i de diners per aplicar amb eficàcia la reforma i fa veure els temes no solucionats en aquesta reforma. Des de la seva òptica i des de la realitat escolar del moment es pregunta com s'efectuarà la gratuïtat de l'ensenyament i es demana *¿Creant escoles públiques, obertes a tots els nois i noies sense discriminació de cap classe, o consolidant la situació actual d'ensenyament privat majoritari? ¿Poden realitzar-se ambicions democràtiques i igualitàries utilitzant estructures creades per a mantenir privilegis ancestrals?* Pallach defensa que es faci el màxim esforç econòmic a favor de l'ensenyament públic i veu molt difícil que els diners públics puguin fer les dues coses a la vegada: *subvencionar l'ensenyança privada i alhora destinar quantitats importantíssimes a l'expansió de l'ensenyament públic renovat per a fer-ne la base de la reforma* (pàg. 133).

L'opuscle de Pallach *El gran problema*, editat l'any 1964 a Perpinyà.

Per altra part, en la conferència que va fer l'any 1970 sobre «La reforma de l'ensenyament» a la seu d'Omniun Culturel de París i publicada posteriorment(6) parla, des de la seva experiència de professor a França, sobre la reforma escolar espanyola. Pallach parla amb una intencionalitat molt clara: i si parla de França és perquè vol que això passi a Espanya. I parla de la necessitat d'un procés democratitzador en l'àmbit escolar; de la necessitat de plantejar el problema de la professió docent, i de la urgència de fer la revolució copernicana en el món educatiu, és a dir, que el sistema educatiu graviti entorn de l'infant i no pas al revés. Parla dels trets que ha de tenir la reforma: coneixement de l'infant, pocs alumnes per classe i també pocs professors durant els primers anys; treball de grup entre el professorat i formació d'un equip professoral; coordinació de les disciplines i introducció de l'estudi del medi i dels treballs manuals educatius, etc.

Insisteix que el paper del mestre no és tant el d'informador sinó el d'educador i que, perquè la seva tasca esdevingui eficaç, necessita una formació pràctica i no llibresca, amb components sociològics i psicològics. Fa un seguit d'afirmacions que aquells anys eren compartides pels sectors més renovadors de l'ensenyament públic i del privat amb vocació pública i que tindran la seva manifestació pública més clara uns anys després en el document *Per una nova escola pública, un document de treball* sorgit en la X Escola d'Estiu de Barcelona, el 1975. Per cert, ara que han passat més de 20 anys de la proclamació d'aquella declaració, no estaria gens malament fer un cop d'ull entere i veure què s'ha fet de

tot aquell cúmulo de projectes, exigències i il·lusions, analitzar quina escola volfem i quina escola tenim!

En aquesta conferència fa unes aportacions concretes a la realitat espanyola. Per una banda afirma que la nova llei és un gran pas endavant sobre el passat, sobretot si tot el que diu la llei es fa efectiu. (Els que ja tenim anys recordem el retard i les dificultats que hi hagué a l'hora d'aplicar la llei!) Afirma que el primer problema a resoldre és el de l'escolarització de tots els infants; aquest és el problema prioritari que va unit a un altre: el de crear bones escoles públiques amb diners públics que siguin tan bones o millors que les privades.

La dimensió política del pedagog es manifesta quan afirma que tota aquesta renovació s'ha de produir en un clima real de llibertats i de participació que afecti no només els que han de fer la reforma —els mestres, els alumnes, els pares— sinó els ciutadans, l'home del carrer. Pallach vol una escola democràtica en una societat democràtica.

Uns anys abans, el 1964, en un opuscle editat a Perpinyà(7) pel Moviment Socialista de Catalunya i escrit per ell ja insistia en algunes d'aquestes idees. Com que es tracta d'un document força desconegut em permeto de citar algunes de les línies directrius que s'hi proposen per si algú vol fer una comparació amb l'actualitat.

Pallach, i el Moviment Socialista de Catalunya, després de reflexionar sobre la penosa situació de l'ensenyament a casa nostra, elabora les següents directrius com a camí per canviar l'ensenyament a casa nostra:

- a) donar prioritat absoluta a les necessitats d'ensenyament en els pressupostos de l'Estat Central, dels Estats Nacionals i dels Ajuntaments.
- b) fer que Catalunya tingui el seu propi pressupost de Cultura.
- c) descentralitzar l'ensenyament, fomentant les realitzacions municipals i nacionals.
- d) establir l'ensenyament obligatori fins als 16 anys.
- e) refundre els diferents ordres d'ensenyament Primari, Mitjà (Secundari i Professional), Universitari i Tècnic Superior en un Ensenyament general únic.
- f) anar cap a 25 alumnes per classe, en un termini limitat de temps.
- g) formar pedagògicament tot el professorat, reformant les Escoles Normals i les llicenciatures de Lletres i Ciències; crear una llicenciatura d'Ensenyament.
- h) crear escoles experimentals i aplicar els seus resultats a la modernització de la metodologia d'ensenyament.
- i) desenvolupar l'ensenyament postescolar.
- j) establir l'ensenyament gratuït en tots els seus graus, ajudant econòmicament les famílies que ho necessitin. Instituir un presalari per a tots aquells que continuïn estudiant a partir dels 18 anys.
- k) descentralitzar l'ensenyament mitjà procurant que a cada vila cap de partit hi hagi una escola mitjana (fins a 16 anys).
- l) establir l'ensenyament laic i respectuós amb les creences religioses.
- m) fomentar la participació de les Associacions de Pares d'Alumnes en la gestió dels establiments d'ensenyament.

Algunes reflexions a partir de l'obra de Pallach

A més d'aquestes importants aportacions de Josep Pallach, que ja formen part de la nostra història educativa, vull destacar el fet que les seves aportacions també obren camins per a futures investigacions. Encara falta la tesi doctoral que ens manifesti en tota la seva importància la dimensió pedagògica, s'ha escrit molt del Pallach polític però és clamorós el silenci sobre del Pallach pedagog.

La seva investigació se centra en la primera dècada del segle XX del magisteri públic gironí i està basada en una col·lecció de les publicacions del magisteri gironí en la qual mancaven alguns exemplars. En aquests moments, a la Universitat de Girona, hi ha microfilmada la col·lecció completa de les publicacions del magisteri gironí fins a la Guerra Civil i, per tant, hi ha oberta la possibilitat de continuar la recerca iniciada per Pallach tant des del punt de vista temàtic com cronològic. El dia que aquest treball es faci, a més de conèixer les aportacions concretes del magisteri, podrem fer un treball comparatiu i veure, per exemple, de quina manera el magisteri canvia els seus postulats i la seva acció segons la situació política i administrativa del moment. Penso concretament en l'estudi de les possibles innovacions que es produeixen durant la II República i amb la Generalitat Republicana o durant els anys de la Mancomunitat, etc. Un treball comparatiu que es podria ampliar si coneguéssim l'obra del magisteri públic en altres províncies catalanes.

Però els treballs comparatius no cal fer-los necessàriament en temps gaire llunyans. Encara que la situació sociopolítica ha canviat molt i l'estructura administrativa escolar també, penso que alguns dels problemes de fons que debatien i pels quals es preocupaven els mestres públics de començament de segle encara són vigents, encara tenen actualitat perquè es tracta de qüestions de política educativa, de visió de l'escola i de la societat. No estaria gens malament un estudi que ens permetés de veure fins a quin punt ha canviat —o no— aquesta situació.

En alguns casos aquesta investigació pot ser ajudada per les publicacions que va fer a la premsa local i comarcal gironina l'inspector Lluís Ma. Mestras. Una part de les quals va ser publicada per la Diputació de Girona(8). Les aportacions erudites i puntuals de Mestras són de consulta obligada per conèixer els homes i dones que han configurat el magisteri públic gironí; ens permeten ampliar la nòmina de renovadors i renovadores amb noms prou desconeguts i que haurien de ser l'orgull de força dels nostres pobles.

Igualment cal consultar les publicacions sobre els mestres gironins de Josep Clara, Pere Cornellà, Joan Puigbert, etc. La tesi doctoral de Puigbert sobre l'Escola Normal de Girona i el magisteri públic gironí publicada l'any 1994(9) és de consulta obligada. En la mateixa línia de Pallach, l'amic desaparegut fa poc explica amb profunditat la vida acadèmica i cultural de la Normal gironina, la fomal del magisteri gironí, connectant-la amb la vida sociopolítica de la ciutat i del país. La defensa que Puigbert fa del magisteri públic gironí, fruit de les seves investigacions i, també, de la seva visió política i

educativa, la portarà a la pràctica a través de la regidoria de Cultura de l'ajuntament de Girona durant les dues legislatures que va ser regidor.

De la lectura de les aportacions de Pallach també es pot despendre una altra reflexió: la necessitat que el magisteri escrigui les seves pròpies experiències. Malauradament ara han desaparegut les revistes professionals del magisteri però les experiències renovadores continuen ben presents entre el magisteri públic. Si Pallach, i d'altres historiadors, han pogut fer-nos conèixer la seva obra és gràcies, en bona part, als seus escrits. Cal que ara els mestres també escriguin si volem que en un futur es pugui continuar fent la història del magisteri gironí. Els mestres han de fer arribar als companys i companyes de feina i al públic en general el seu treball, les seves reflexions i les seves experiències. És una manera concreta de prestigiar el magisteri públic entre la ciutadania i és una manera de reforçar positivament el treball que fan. Algunes de les experiències que s'estan fent actualment en pobles de les nostres comarques serien l'enveja dels mestres estudiats per Pallach.

Salomó Marquès i Sureda és professor d'Història de l'Educació a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UdG.

VA MORIR DONANT EXEMPLE

Fa poques setmanes que dinàvem a Bellaterra. Havíem deixat enrere un llarg matí de tasques universitàries: cursos, juntes i reunions. Em vaig permetre de renyar en Josep i un altre estimat company: «No podeu seguir així. Els qui dirigeixen moviments polítics o són milionaris o bé estan alliberats pels seus partits». I aquí la llista d'exemples, tan pròxima. «No podeu treballar amb dedicació exclusiva a la Universitat i a sobre dirigir un partit polític». En Josep em va mirar sorneguer i lúcid i em va dir molt lentament: «És que és la nostra imatge...».

El diumenge, després del Congrés del PSC, després de les nits sense dormir en busca del pacte, de la concòrdia, de l'entesa, tenia el rostre crispat i fins el seu somriure etern tenia una certa

Notes

1. SANTALÓ, M. «Lo que puede hacer el Magisterio por la cultura patria», A: *Conferencias Pedagógicas celebradas en la Escuela Normal de Maestros de Gerona*, 1916.
2. SALADRIGAS, R. *L'Escola del Mar i la Renovació Pedagògica a Catalunya. Converses amb Pere Vergés*. Barcelona: Edicions 62, 1973, pàg. 63.
3. GALÍ, A. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*. Llibre II Ensenyament Primari. Primera part. Barcelona: Fundació A.G., 1978, pàg. 231.
4. Vegeu PALLACH, J. *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya (1901-1908)*. Barcelona: Editorial Ceac, 1978.
5. PALLACH, J. *Instituts pilot i reforma de l'ensenyament mitjà*. Barcelona: Editorial Nova Terra, 1971. El subtítol és *L'experiència francesa*. Amb aquesta obra havia guanyat el Premi Antoni Balmanya el 1970.
6. Vegeu PALLACH, J. «La reforma de l'ensenyament». A: DD. AA. *8 conferències sobre Catalunya*. Barcelona: editorial Proa, 1971, pàg. 189-216.
7. PALLACH, J. *El Gran Problema. Escola i ensenyament per a tots!* Perpinyà: Edicions Ibèria, 1964.
8. MESTRAS, Ll. Ma. *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana*. Girona: Diputació de Girona, 1981.
9. PUIGBERT, J. *La Normal de Girona i el Magisteri públic (1914-1936)*. Girona: Universitat de Girona, 1994.

composició artificial: «Josep, ara sí: pren-te un dies de descans». Aquest cop la mirada fou fulgurant i la resposta immediata: «Que estàs boig? Demà comencen les classes. Primer he d'anar a Bellaterra, al Departament, i després tinc classe a Girona...». Li vaig parlar de permisos més que justificats, de les suplències que els seus companys, els seus amics, li oferien. No ho va voler. I complint la seva obligació a la seva Girona, professant el seu curs del dilluns, la mort el va prendre per l'espatlla i ja no el va deixar anar. Va morir tal com havia volgut viure i com havia escollit d'afrontar el perill: donant exemple.

Francesc Noy, a *La Vanguardia Española*, el 12 de gener de 1977, pàg. 24.